

Kristina Bakkær Simonsen

Den gode borger: minoritets- og majoritetsunges definitioner på og oplevelser af medborgerskab i Danmark

Unge evne og vilje til medborgerskab er jævnligt til debat. Specielt unge med minoritetsetnisk baggrund anklages for ikke at forstå, hvad det vil sige at være en god borger. På baggrund af induktiv analyse af 71 interviews viser jeg, at minoritets- og majoritetsunge deler en opfattelse af ”den gode borger” som lovlydig og socialt og økonomisk bidragende. Samtidig har gruppernes forskellige status i det danske samfund betydning for, hvilke af den gode borgers kendetegn de betoner mest, og i hvilken grad de oplever at have magt til at (om)definere medborgerskabet. Mens majoritetsunge lægger vægt på, at den gode borger er politisk reflekterende, er minoritetsunge mere optagede af ikke at træde ved siden af og stikke uden for rammerne. Analysen illustrerer dermed, hvordan status og magt former medborgerskabsdefinitioner.

Nøgleord: medborgerskab, unge, status, anerkendelse, interviews

Unge evne og vilje til at leve op til dominerende medborgeridealer er jævnligt til debat. Med smartphonekameraet oftere vendt i retning af sig selv end andre er de blevet tildelt prædikatet ”me, me, me”-generationen; en generation af selvoptagede individer, der ”angiveligt konsekvent sætter egne behov og ønsker først og bekymrer sig langt mindre om fællesskab og kedelige dyder som pligter og ansvar” (Skytte, 2019; se også TIME, 2013). Selvom de helt unges skolestrejker for klimaet vidner om samfundsmæssigt og politisk engagement, er det stadig et åbent spørgsmål, om dette fortsætter, når de forlader skolen (Marris, 2019), og samtidig kritiseres de, der er et par år ældre, for ikke at møde op i tilstrækkeligt stort omfang på valgdagen og for at være mindre engagerede i civilsamfundet gennem foreninger og frivilligt arbejde end forældre- og bedsteforældregenerationen (Moos-Bjerre, 2018). Især minoritetsunges medborgerskab betvivles ofte, og politikere taler ligefrem om, at en del af disse unge risikerer at blive ”modborgere” snarere end medborgere, fordi de indgår i ”parallelsamfund”, præget af kriminalitet, passivitet og social kontrol, og hvor man ”lever efter andre værdier og normer, der fundamentalt adskiller sig fra resten af befolkningens” (Økonomi- og Indenrigsministeriet, 2019).

Men hvad forbinder unge egentlig med det at være en god borger? I denne artikel kaster jeg lys på unges medborgeridealer gennem induktiv analyse af beskrivelser af den gode og den dårlige borger i kvalitative interviews. Jeg undersøger også, om der er forskel på, hvordan unge med etnisk danske forældre (majoritetsunge) og unge med forældre med indvandrerbaggrund (minoritetsunge) definerer medborgerskabet. Jeg finder – i kontrast til ”me, me, me”-karakteristikken – udbredt tilslutning til et samfunds- og fællesskabsorienteret medborgerideal og til idéen om, at borgerne har pligt til at opføre sig på måder, som sikrer opretholdelsen af velfærdsstaten. Samtidig viser analysen, at minoritets- og majoritetsunge ikke i lige høj grad oplever at blive *set som* gode borgere, dvs. som værdifulde medlemmer af samfundet, og at dette smitter af på, hvilke af medborgerskabets værdier og dyder de hver især fremhæver mest. Dermed giver de unges svar på, hvad der kendetegner en god og en dårlig borger, os vigtige indsigter i magt- og anerkendelsesforhold i Danmark og afslører, at medborgeridealer ikke blot handler om tilslutningen til bestemte værdier, men også reflekterer forhandlinger om status og værd.

Forhandlinger om medborgerskab

Spørgsmålet om, hvad der kendetegner den gode borger, angribes i politologien ofte ud fra et traditionelt statsorienteret perspektiv. I nyere tid er undersøgelser af statens medborgerideal især blevet aktualiseret i forbindelse med de seneste 15-20 års øgede fokus på indvandrere og deres adgang til at blive (med)borgere i europæiske samfund. Særligt i forbindelse med statsborgerskabet sætter staten medborgerskab på formel. Forskere peger på, at mange europæiske stater har taget et *civic turn* (Mouritsen, Jensen og Larin, 2019; Joppke, 2007), dvs. i stigende grad kræver af aspirerende statsborgere, at de demonstrerer, at de kan leve op til liberalt-demokratiske værdier. Dette er ikke mindst tilfældet i Danmark, som over en 20-årig periode har bevæget sig fra at have en forholdsvis lempelig statsborgerskabslovgivning (hvor et krav om syv års fast bopæl i landet nærmest var det eneste) til i dag at kræve ikke blot langt ophold (ni år), men også højt sprogniveau, ren straffeattest, længerevarende evne til selvforsørgelse, viden og værdier i form af en bestået indfødsretsprøve, troskabserklæring og – senest – håndtryk (Simonsen, 2020a). Selvom statsborgerskab er en formel status, så betinges denne status i Danmark altså i stadig højere grad af, at de aspirerende statsborgere allerede har vist, at de kan være gode *med*borgere (Mouritsen, 2015). Forskere fremhæver, at disse krav ikke kun – eller primært – er beregnet på at sende signaler til indvandrere, men også/især til den bredere befolkning (Goodman og Wright, 2015). Parallelt til det stigende fokus på minoritetsborgeres evne og vilje til medborgerskab har folkeskolen siden 2006 haft som specifikt

og centralt formål at (ud)danne børn til ”deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre” (jf. Folkeskolelovens § 1, stk. 3, Børne- og Undervisningsministeriet, 2020), ligesom staten i højere og højere grad betinger adgangen til sociale ydelser af, at borgerne tidligere har udvist vilje til at bidrage til fællesskabet (især gennem beskæftigelse). Med andre ord er *medborgerskab* blevet en relevant referenceramme for mange af statens institutioner og politikker, som kommunikerer, at den gode borger er økonomisk selvforsørgende, lovlydig, aktivt og demokratisk deltagende, og ikke mindst, at kravene er mange, hvis man vil anses for at være en god borger.

Staten er dog ikke ene om at bestemme, hvad medborgerskabet består i, for borgerne tager også del i at definere ”den gode borger”. Medborgerskabet skabes *bottom-up*, når borgerne stiller krav til hinanden, og når de praktiserer medborgerskab i forskellige typer offentlige handlinger, fx når de laver frivilligt arbejde, deltager i valg, skriver læserbreve (eller *poster* et opslag om deres holdninger på sociale medier), samler skrald, donerer til indsamlinger osv. Bloemraad (2018) argumenterer for, at man bør undersøge borgernes forståelse af medborgerskab som et spørgsmål om struktureret agens, dvs. at borgerne på den ene side kan (om)definere det normative indhold i medborgerskabet og på den anden side er begrænsede af eksisterende institutioner (dvs. statens *top-down* definitioner) og dominerende opfattelser af ”den gode borger”. Når man betragter definitioner på ”den gode borger” på denne måde, synliggør man samtidig, at krav på medborgerskab altid er strukturerede af magtrelationer, og at nogle borgere – i kraft af deres position og status i samfundet – har større definitionsmagt, når det handler om at fastsætte, hvad der skal til for at blive anset som en god borger. Det betyder også, at nogle i langt højere grad end andre kan tage det for givet, at de betragtes som gode borgere.

En lille håndfuld kvalitative undersøgelser kaster lys på, hvordan definitioner af ”den gode borger” etableres i en forhandling mellem udefrakommende krav, og hvad man selv kan fremvise og tilbyde samfundet. Horst, Erdal og Jdid (2020) viser i et norsk interviewbaseret studie af borgere med forskellig social status og etnisk baggrund, at de alle gør forsøg på at hævde deres værd ved at udfordre og relativere kravet om *samfunnsengasjement*, som er centralt i dominerende medborgerskabsidealener i Norge. Parallelt viser Strømsø (2019), at hendes interviewpersoner med indvandrerbaggrund fremhæver forskellige former for ”bidrag” til samfundet for at få en adgangsбилlet til at være en del af den norske nation. Endelig viser Bloemraad, Sarabia og Fillingim (2016) og Warikoo og Bloemraad (2018), at unge amerikanere, hvis forældre er *undocumented* eller ikke er statsborgere, forsøger at omdefinere amerikansk medborgerskab på forskellige måder for at inkludere deres forældre i kategorien ”den gode borger”,

blandt andet ved at understrege lovlydighed og økonomisk bidrag, høj arbejdsmoral, og slet og ret at "være en god person". Der er dog en bagside ved denne forhandling, argumenterer forfatterne, da fokus på økonomisk uafhængighed "fremkalder et mere privatiseret og usikkert forhold til staten, en form for 'markedsbaseret medborgerskab'" (Bloemraad, Sarabia og Fillingim, 2016: 1546, min oversættelse).

Med baggrund i disse fund undersøger jeg i nærværende studie om og, i givet fald, hvordan, unges definitioner af, hvad der kendetegner "den gode borger", er forbundet med deres oplevelse af status og anerkendelse. Mit fokus er på, hvad vi kan lære om minoritets- og majoritetsunges forhandlinger om deres plads i samfundet gennem analysen af deres medborgeridealer. I den forbindelse er det relevant at understrege, at status naturligvis ikke kun afhænger af etnisk baggrund, men også af andre markører såsom socioøkonomisk position og køn. Med andre ord kan status sjældent reduceres til én variabel, men skal snarere ses som en *intersektion* af forskellige livsforhold (Crenshaw, 1991), hvilket vil blive illustreret i analysen.

Inden jeg i næste afsnit præsenterer artiklens data og metode, er det relevant at diskutere, hvordan min tilgang adskiller sig fra eksisterende studier, som undersøger borgernes værdier. En del danske studier stiller spørgsmålet, om borgere med indvandrerbaggrund tilslutter sig centrale "danske værdier" i samme udstrækning som majoritetsdanskere (Integrationsministeriet har endda siden 2011 udgivet en sådan medborgerskabsundersøgelse én gang årligt) og konkluderer generelt, at indvandrere og efterkommere i Danmark har tendens til relativt hurtigt at overtage "danske" værdier, så som arbejds- og uddannelsesorientering (Andersen, 2008), kønsligestilling (Bredahl og Larsen, 2016), social tillid (Nannestad et al., 2014) og "velfærdsstatens centrale værdier" (Bredahl, 2017), omend der på nogle områder ses en vis træghed i værditilpasningen.¹ Disse studier er baseret på spørgeskemadata og fokuserer på specifikke og afgrænsede værdier, som de relevante forskere har udvalgt. Jeg benytter mig af en mere åben og induktiv tilgang, når jeg beder unge fortælle, hvad de forbinder med "den gode borger", og hvilke pligter sådan en har, om nogen. Dette giver os mulighed for at opdage værdier, man i litteraturen eller i dominerende medborgerforestillinger ikke tidligere har forbundet med medborgerskab.² Derudover afspejler min tilgang en bredere interesse i at afdække, hvad unge forbinder med en helt central samfundsmæssig kategori – den gode borger – ikke primært for at tage temperaturen på, hvordan det står til med opbakningen til specifikke værdier eller pligter, men for få indblik i unges forståelse af samfundet og deres egen og andres plads i det (jf. forståelsen af at medborgerdefinitioner bliver til i forhandlinger om status og magt).

Endelig er de omtalte studier nødvendigvis præget af en tærskelværdilogik, som indebærer, at majoritetsbefolkningens niveau for tilslutning til en given værdi er det efterstræbelsesværdige. Der spørges, om borgere med indvandrerbaggrund i *lige så høj grad* som borgere med etnisk danske rødder anser A, B og C som vigtige værdier eller pligter. I modsætning hertil prioriterer mit studie ikke majoritetsunges syn på den gode borger, men sætter fokus på, hvad vi kan lære om begge gruppers adgang til at se sig selv som gode borgere ved at sammenligne den måde, de drager grænser om medborgerskabet.

Interviewbaseret studie

Studiet bygger på 71 dybdegående interviews; 43 med minoritetsunge, 28 med majoritetsunge (gennemsnitsalder: 20,5 år). Majoritetsunge er født i Danmark af etnisk danske forældre. De fleste minoritetsunge er født i Danmark, mens få ankom til Danmark som små børn (0-4 år gamle, en enkelt 9 år ved ankomst). Deres forældre er alle indvandrere, primært fra mellemøstlige og afrikanske lande, og en håndfuld fra andre verdensdele. Dette afspejler befolkningssammensætningen i gruppen af unge voksne efterkommere i Danmark (Danmarks Statistik, 2019). Da medborgerdefinitioner sandsynligvis er påvirket ikke alene af etnisk minoritets-/majoritetsstatus, men også klasseposition, fokuserede rekrutteringen af interviewpersoner på unge med lignende klassebaggrunde, specifikt arbejder- eller middelklassehjem, hvilket er de klassebaggrunde, som flest minoritetsunge i Danmark har (Sabiers og Harboe, 2014). Der er lige mange mænd og kvinder i undersøgelsen, og de fleste interviewpersoner boede med deres forældre eller med venner i (forstæder til) Aarhus og København. I det supplerende materiale findes yderligere detaljer om rekruttering og baggrundskarakteristika.

Interviews blev gennemført i efteråret 2018 og foråret 2019 af tre kvindelige interviewere, alle i midt-/slut-20'erne. For at sikre at interviewpersonerne oplevede samtalen som åben og fordomsfri, blev minoritetsunge interviewet af en af to interviewere, som selv har (mellemøstlig) minoritetsbaggrund. Majoritetsunge blev interviewet af mig, og jeg har etnisk dansk baggrund. En udfordring forbundet med at "parre" interviewer og interviewperson efter etnisk minoritets-/majoritetsbaggrund kan være, at interviewpersonerne i ringere grad føler behov for at forklare sig eller uddybe deres tanker (fordi de antager, at intervieweren har gjort sig lignende erfaringer). Derfor blev træning af interviewere prioriteret højt, herunder brug af fælles interviewguide og spørgetekniker, ligesom vi var i løbende dialog om interviewoplevelser og erfaringer.

Interviewene varede mellem 45 minutter og 1 time og 45 minutter og blev gennemført i et stille lokale på interviewpersonens uddannelsesinstitution eller

arbejdsplads eller på et nærtliggende bibliotek. Den del af interviewet, som er i fokus her, var placeret tidligt, lige efter interviewpersonens selvpræsentation og en kort samtale om, hvad der karakteriserer det danske samfund. Herefter drejede samtalen ind på den gode og den dårlige borger, og om man som borger i Danmark har nogle pligter, og hvad de i givet fald består i. Efter denne sekvens blev interviewpersonen bedt om at overveje, om hun/han nogensinde havde oplevet at skulle bevise sig selv som en god borger, og om vedkommende generelt havde en oplevelse af, at andre ser hende/ham som en god borger.

Jeg kodede transskriberinger af lydoptagelserne fra interviewene (i analyseprogrammet NVivo) med fokus på de kendetegn, værdier og pligter, som interviewpersonerne tilskrev henholdsvis ”den gode borger” og ”den dårlige borger”. Selv om beskrivelsen af den gode borger og spørgsmålet om borgerpligter var separate i interviewguiden, præsenterer jeg resultaterne samlet, da den gode borger ofte blev beskrevet med henvisning til at leve op til en række pligter. Jeg noterer i det følgende, hvis mønstrene ændrer sig, alt efter om pligterne er inkluderet i sammenligningerne eller ej. Endelig kodede jeg for, om interviewpersonerne oplevede udfordringer i forhold til at blive anerkendt som gode borgere, og hvad de udfordringer bestod i. Efter færdigkodning af alle interviews producerede jeg en række displays for at kunne sammenligne interviewpersoner på tværs af forskellige kategorier. Sammenligning af minoritets- og majoritetsunge er fokus for denne artikel, mens jeg refererer til sammenligninger på tværs af køn og forældres tilknytning til arbejdsmarkedet for at kontekstualisere.

Analytisk udnytter jeg det forhold, at jeg har et forholdsvis stort materiale. Jeg præsenterer derfor både optællinger, som giver et generelt overblik over udbredelsen af et givet medborgerideal i de to grupper, og interviewcitater, som giver mulighed for at fortolke eventuelle forskelle på baggrund af interviewpersonernes egne udtalelser. Interviewpersonerne optræder under aliaser for at beskytte deres anonymitet.

Den gode og den dårlige borger

Tabel 1 og tabel 2 angiver procentdelen af minoritets- og majoritetsunge, som nævnte specifikke kendetegn og pligter/forsømmelser, når de beskrev henholdsvis den gode og den dårlige borger. Som det ses af tabel 1, er den gode borger for de fleste interviewpersoner først og fremmest kendetegnet ved at ”bidrage til samfundet” (mens en dårlig borger jf. tabel 2 ”nasser på samfundet”), hvilket meget ofte knyttedes sammen med eller konkretiseredes som det at arbejde, betale sin skat, overholde loven og hjælpe andre borgere. At bidrage kunne for de fleste ikke koges ned til et af disse domæner; det er noget, man gør på mange fronter: ”gå i skole, arbejde, samfundstjeneste, frivilligt, gå ud og være med til

kurser eller sådan noget. Bare et eller andet der hjælper”. At de danske unge i dette studie ligesom de norske interviewpersoner i Strømsøs (2019) studie trak på et bredt begreb om bidrag, syntes ikke først og fremmest strategisk motiveret af at kunne inkludere sig selv i kategorien ”den gode borger” (alle interviewpersoner var enten under uddannelse eller i arbejde). Derimod udtrykte de en bevidsthed om, at ikke alle har mulighed for at bidrage gennem fx arbejde, mens de dog samtidig understregede vigtigheden af, at man – hvis man *kan* arbejde – ”ikke ligger hjemme på sofaen og bare får kontanthjælp”. At denne grænsedragning (mod dem der har evnen, men ikke viljen) gik igen i mange interviews, viser, hvilken magt politiske og medialiserede stereotyper som fx ”dovne Robert” og ”fattig-Carina” har til at forme dominerende forståelser af medborgerskab, herunder at man skal gøre sin pligt, *før* man kan kræve sin ret (Petersen, 2014).

Table 1: Den gode borger: kendetegn og pligter. Pct. af alle i gruppen

Den gode borger ...	Majoritets- unge	Minoritets- unge
... "bidrager til samfundet"	71	65
... hjælper/tager sig af andre, er hensynsfuld, venlig	75	58
... overholder loven	50	53
... arbejder	39	53
... betaler sin skat	68	51
... accepterer/respekterer andre	36	35
... uddanner sig	29	35
... "tilpasser sig samfundets normer og værdier"	21	16
... stemmer til valg	29	14
... tager stilling til samfundet	36	9
... holder sig informeret, følger med i nyheder/politik	29	9
... realiserer/er tilfreds med sig selv, egen lykkes smed	21	7
... engagerer sig i frivilligt arbejde	11	7
... gør sit bedste på alle fronter	11	7
... er politisk deltagende (ud over valgdeltagelse)	18	0
... gør, som politikerne vil	11	0

Note: Kendetegn ved ”den gode borger” nævnt af mindst 10 pct. i én af grupperne. Sorteret efter hyppigst nævnt i minoritetsgruppen. Fed skrift: forskel i hyppighed på mere end 10 procentpoint på tværs af de to grupper.

Fælles for de unges beskrivelser af ”den gode borger” er også en meget stærk orientering mod et socialdemokratisk velfærdsstatsideal. Mange nævnte eksplicit, at ”vi i Danmark har en velfærdsstat”, som blandt andet består i, at vi – når vi har betalt vores skat – får ”gratis skole og gratis alt det her, og SU til dine børn og sådan noget”. Det er et samfund, som de unge i høj grad værdsætter og også ofte fremhævede som bedre end andre, især det amerikanske. Derfor er borgernes bidrag vigtige, for ellers ”falder det hele jo fra hinanden, agtigt”. Denne idé blev ikke kun udtrykt i funktionelle termer (fx at borgerne bidrager for ”at få det hele til at gå op i en højere enhed”), men også i mere sociale termer som en måde at ”støtte hinanden”, ligesom den dårlige borger ofte blev beskrevet som asocial og ”sig selv nærmest” (se tabel 2). Borgerne bidrager ”for, at vi alle sammen kan have det godt”, og skat er noget, man betaler ”til den her cirkel, hvor man sådan hjælper folk”, snarere end til en upersonificeret stat eller et økonomisk system:

... hvis man nu ikke betaler skat, så føler jeg lidt, at man, jeg vil sige, at man snyder eller, så føler jeg på en måde, at man bedrager det her samfund, man bor i, og man melder sig på en måde UD af det, for så gider man ikke hjælpe andre, fordi gennem skatten jo, der hjælper man dem, der er på kontanthjælp eller dem der er på, sygehuse, hospitaler, vejarbejde (Yusuf).

På tværs af etnisk minoritets-/majoritetsstatus delte interviewpersonerne altså i høj grad et forestillet fællesskab, funderet på idealet om den lovlydige, funktionelt og socialt bidragende borger. Inden for dette ideal er der dog nogle nuancer, idet majoritetsunge lagde noget mere vægt på det sociale, hjælpsomme ideal,³ og at den gode borger betaler sin skat,⁴ mens minoritetsunge lagde mere vægt på arbejde og lovlydighed end majoritetsunge. Det er væsentligt ikke at overdrive disse forskelle, da store andele – oftest flertallet – i begge grupper nævnte karakteristika inden for det lovlydige og funktionelt og socialt bidragende borgerideal. Alligevel kan betoningsforskydningerne give indikationer på, at minoritets- og majoritetsunge har forskellige udgangspunkter for at drage grænser omkring den gode borger – en pointe, jeg vender tilbage til nedenfor.

Mens tidligere studier lægger op til en fortolkning af minoritetsunges betoning af arbejde som udtryk for strategisk promovning af værdier, som de kan hævde sig selv med hensyn til (Warikoo og Bloemraad, 2018), peger mine analyser på en omvendt logik: Unge med mindst én arbejdsløs forælder nævnte nemlig i langt *højere* grad end unge, hvor begge forældre er i beskæftigelse, arbejde som en central borgerdyd (70 pct. vs. 38 pct.). Dette mønster bidrager delvist til at forklare forskellen mellem minoritets- og majoritetsunge, da flere

minoritetsunge har mindst én arbejdsløs forælder (se det supplerende materiale). I modsætning til arbejdsmigranternes børn i USA (Warikoo og Bloemraad, 2018) tyder dette på, at idealet om at arbejde bliver særligt centralt for de danske minoritetsunge, som oplever, at forældrene *ikke* kan honorere samfundets krav. Derimod lader det til at være et vigtigt pejlemærke for deres eget (fremtidige) medborgerskab, idet de fremhævede ønsker om at uddanne sig og få gode jobs for at bidrage til fællesskabet, og at dette er en pligt, nu hvor samfundet giver dem så meget (så som ”gratis skole og gratis alt det her” jf. tidligere). Denne fortolkning bidrager potentielt også til at forstå, hvorfor majoritetsunge lagde mere vægt på det sociale borgerideal: Den symbolske og materielle sikkerhed, det giver, at forældrene er økonomisk bidragende samfundsborgere, tillader dem at fremhæve ikkematerielle værdier i højere grad. Som indikation på, at der er et vist overskud i hjemmet, ses også, at godt 20 pct. af de majoritetsunge mente, at den gode borger er en, der realiserer sig selv og sørger for sin egen lykke.⁵ Således er ”me-me-me”-generationens træk tydeligst blandt (et mindretal af) majoritetsunge.

Tabel 2: Den dårlige borger: kendetegn og forsømmelser. Pct. af alle i gruppen

Den dårlige borger ...	Majoritets- unge	Minoritets- unge
...nasser på samfundet, snyder, er doven, unyttig	43	47
...er kriminel	21	30
...er det modsatte af en god borger	11	26
...er hadefuld over for andre, gør (andre) ondt, skaber utryghed	21	23
... er sig selv nærmest, egoist, asocial	43	19
...følger ikke/respekterer ikke samfundets (uskrevne) normer; indpasser sig ikke	4	14
...dømmer andre/accepterer ikke andre	18	12
...kritiserer uden selv at gøre noget/komme med alternative forslag	11	12
...betaler ikke sin skat	21	2
...tror han/hun er mere værd end andre	14	2
...er sur, spreder dårlig energi, er uvenlig	11	2

Note: Kendetegn ved ”den dårlige borger” nævnt af mindst 10 pct. i én af grupperne. Sorteret efter hyppigst nævn i minoritetsgruppen. Fed skrift: forskel i hyppighed på mere end 10 procentpoint på tværs af de to grupper.

Endelig er der en tendens til, at minoritetsunge i højere grad end majoritetsunge lagde vægt på lovlydighed og at følge samfundets normer. Det fremgår ikke af tabel 1, men mens minoritetsunge spontant nævnte det at overholde loven, når de skulle beskrive den gode borger, blev lovlydighed hos majoritetsunge ofte først tilføjet, når interviewet drejede sig i retning af borgerpligter. Samtidig viser tabel 2, at flere minoritetsunge forbandt den dårlige borger med kriminalitet. Der er altså en tendens til, at minoritetsunge i højere grad er bevidste om ikke at træde ved siden af og oplever mindre plads til at stikke uden for samfundets normer og rammer (Bloemraad, Sarabia og Fillingim, 2016). Den kriminalisering, som minoritetsunge har været genstand for i medier og fra politisk hold i de seneste årtier (Jørndrup, 2017), synes i dette studie at materialisere sig i en øget opmærksomhed på lovlydighed hos unge med indvandrerforældre, en pointe jeg vender tilbage til nedenfor.

Den politiske borger

Jeg har argumenteret for, at ovenstående forskelle skal betragtes som mulige forskydninger inden for det samme overordnede borgerideal, men en mere substantiel forskel mellem de to grupper optræder, når vi kigger på de resterende kendetegn i tabel 1: Mens minoritetsunges ideal for den gode borger i høj grad begrænser sig til det ovenfor beskrevne – den lovlydige og bidragende borger – lagde omkring en tredjedel af de interviewede majoritetsunge vægt på, at den gode borger også er politisk aktiv og bevidst: Den gode borger tager stilling til samfundet og danner selvstændige holdninger, følger med i nyhederne og politik og stemmer, når der er valg.⁶ Dette ideal lægger sig tæt op ad de værdier, som har fyldt meget i forbindelse med det *civic turn*, som integrationsdebatten har taget de seneste 15-20 år (Mouritsen, Jensen og Larin, 2019). Det bevæger sig ud over at følge reglerne og bidrage økonomisk og socialt til et godt samfund; den politiske borger er vidende og reflekterer over samfundets indretning. Derfor er det heller ikke nok ”blot” at stemme; valgretten forpligter til, at man sætter sig ind i samfundet og politik:

I: Og hvad hvis man ikke har en holdning?

R: Så skal man øh ... sådan noget kan jeg ikke forstå, altså at man ikke har en holdning til noget. Det kan jeg ikke forstå. Så prøv at sætte dig ind i det ... hvad synes du er vigtigt? Altså ... tænk over tingene. ... Jeg kan ikke forstå, hvorfor man ikke kan have en holdning til noget som helst. Det kan jeg ikke forstå. Så sæt dig ind i tingene (Mads).

Den uforståenhet og provokation, som Mads udtrykte ved tanken om, at nogle borgere ikke nødvendigvis har holdninger til alting, er tidligere dokumenteret hos den kulturelle middelklasse i Danmark, som ikke indser, at det ikke er lige let for alle at ”sætte sig ind i samfundet” (Harrits, 2011). At det politiske borgerideal er et privilegeret ideal, understøttes af det faktum, at det i højere grad udtryktes af unge, hvor begge forældre er i arbejde (sammenlignet med unge hvor én forælder er arbejdsløs).⁷ Det skinner også igennem, at det politiske medborgerskab er båret af en idé om, at man har magt til at påvirke samfundet og politik:

... når man har en stemmeret, så skal man ku', altså sådan, vide noget, og det synes jeg, at man, ... jeg synes, at man har FORPLIGTET sig til at vide noget ... Man er en god borger, hvis man har sat sig ind i, hvad der foregår rundt om én. Sådan så man også kan påvirke, hvad der sker rundt om én (Amanda).

Oplevelsen af at kunne opnå og være berettiget til indflydelse, som knytter sig til det politiske medborgerskab, var langt mindre fremtrædende hos studiets minoritetsunge, hvilket potentielt kan bidrage til at forstå, hvorfor minoritetsunges valgdeltagelse er markant lavere end majoritetsunges (se også Simonsen, 2020b). Det peger på, at medborgeridealer ikke kun er udtryk for individuelle normer, men er formet af, hvilken status og position man har i samfundet, herunder til at forholde sig kritisk til samfundets indretning.

At kunne tage sin status som god borger for givet

Ovenstående analyse indikerer, at selvom minoritets- og majoritetsunge i høj grad deler bredt funderede medborgeridealer, så har de også forskellige vilkår for at definere, hvad det vil sige at være en god borger, idet de udtaler sig fra forskellige sociale og symbolske positioner i samfundet. Derfor kan det måske overraske, at ganske mange i både majoritets- og minoritetsgruppen havde oplevet at været udfordret på, om de er gode borgere; minoritetsunge i lidt højere grad end majoritetsunge, som man ser i totalen i tabel 3. Dykker man ned i årsagerne til, at de unge interviewpersoner havde følt sig udfordret, opstår der dog et mere kontrastfyldt billede. Mens majoritetsunge primært følte sig udfordret på baggrund af egne forventninger og forestillinger (og sekundært pga. konkrete interaktioner med andre borgere), var minoritetsunges oplevelser flere, og både mere konkrete og mere diffuse – knyttet hhv. til specifikke interaktioner med andre borgere og skoleautoriteter, hhv. til en generel, underliggende fornemmelse af ikke at blive set som gode borgere.

Tabel 3: Oplevelser med at være udfordret på om man er en god borger. Pct.

	Majoritetsunge	Minoritetsunge
Konkrete oplevelser		
Interaktioner med andre borgere	14	21
Skolen, uddannelsessammenhæng	4	16
Sociale medier	0	5
Dørmænd	0	2
Underliggende/generel fornemmelse		
Uspecificeret – hvordan samfundet ser på mig	4	16
Hvordan folk (fx på gaden) ser på mig	4	14
Politikernes fordomme, stereotyper, krav	0	9
Mediernes fordomme, stereotyper	0	7
Politiet – polititilstedeværelse i mit område	0	2
Udfordret af mig selv, mine værdier	21	9
Total (pct. som har nævnt mindst én oplevelse)	43	53

Note: Oplevelser med udfordringer på at blive set som god borger, inddelt i overordnede kategorier.

At majoritetsunge især er udfordret af sig selv, hænger sammen med, at majoritetsunge ofte problematiserede præmissen om, at der findes dårlige borgere (dette gjorde sig gældende for 36 pct. af majoritetsunge og 12 pct. af minoritetsunge). Således signalerede majoritetsunge en vis definitionsmagt og oplevelse af selv at kunne afgøre den moralske (for)dømmelse, som fx Amanda, der ikke ”vil sige, at man er dårlig [borger]”, fordi det handler om, at andre ”prioriterer anderledes, end hvad jeg vil betegne en god borger”. På den måde giver hun andre frihed til ikke at leve op til hendes normer og udtrykker, at hun selv oplever at være fri til at bestemme, hvilket ideal hun vil leve efter. I tråd med ovenstående analyse af minoritetsunges betoning af lovydighed og majoritetsunges betoning af selvstændig tænkning og kritisk forholden sig til samfundet, fortolker jeg dette som udtryk for, at majoritetsunge i højere grad end minoritetsunge oplever at have magt til at udviske grænserne i gængse forståelser af medborgerskab. Derfor kommer majoritetsunge også primært til at stå til regnskab over for sig selv, når de skal forholde sig til, om de er gode borgere.

Ud over at kunne være udfordret af egne normer, tilkendegav knap 80 pct. af de majoritetsunge at have en generel fornemmelse af at blive set som gode borgere (herunder nogle af dem, der til gengæld udtrykte, at de kunne være

udfordret af egne normer). En del mente, at det er ”fordi jeg egentlig er ret normal”, ”jeg er ret gennemsnitlig”, dvs. de følte ikke, at de stak ud eller trådte ved siden af. Således oplevede de ikke noget behov for at skulle bevise sig selv:

I: Har du nogensinde så været ude for, at du ligesom skulle bevise over for nogen, at du var en god borger, eller blevet konfronteret med, altså en fornemmelse af, at du ... der var nogen, der IKKE tænkte, at du var en god borger?

R: Nej ... det tror jeg ikke, jeg har været i sådan ... en situation af. Og jeg tror heller ikke, jeg har været i en situation, hvor folk har sådan, øh, eller har haft følelsen af, at folk stillede krav til, hvordan jeg skulle være som borger, ... på nogen måde (Laura).

Fornemmelsen hos de fleste majoritetsunge var – som for Laura – at det bliver taget for givet, at de er gode borgere, ”for der er jo ikke nogen grund til ikke at tænke det [at folk generelt er gode borgere]” (Oliver). I modsætning hertil oplevede mange minoritetsunge, at det er i andres hænder at vurdere, om de er gode borgere. Selv blandt dem, der ikke mente sig udfordret, remsede flere op, hvad der gør dem til gode borgere (fx at de uddanner sig, arbejder osv.). Dvs. i stedet for at regne sig som god borgere, fordi de er ”almindelige” eller ”gennemsnitlige”, følte en del af disse unge behov for at forsvare deres oplevelse af at blive set som gode borgere med en række ”beviser” for, at de tilhører den kategori. Warikoo og Bloemraad (2018), som finder et lignende mønster i deres studie af amerikanske unge, kalder dette fænomen ”defensiv inklusion”, fordi det, at de unge overhovedet begynder at argumentere for, at de er gode borgere, afslører, at de ikke føler, det er en status, de kan tage for givet.

De godt 50 pct. minoritetsunge, som oplevede udfordringer, forbandt disse udfordringer med stereotyper om folk med indvandrerbaggrund, som de mødte i medierne, fra politikerne, hos deres lærere og i hverdagsinteraktioner med andre borgere (lige fra tilråb på gaden, nedsættende kommentarer på arbejdet, til at ældre i bussen ikke tager imod tilbud om et frit sæde ved siden af dem). Som Ibrahim konkluderede efter en opremsning af forskellige oplevelser:

Øhm ... så hele tiden skal man bevise overfor, hvad hedder det, etniske danskere, at man ikke laver kriminalitet, og at man ligesom er en god borger, og det synes jeg egentlig er mærkeligt, fordi at ... jeg er jo, jeg tænker: Så længe man ikke har gjort noget, så længe der ikke er bevis for, at man har gjort noget kriminelt eller ulovligt, så synes jeg, det er mærkeligt at gå rundt og tro, at folk er sådan lidt farlige, ja ... (Ibrahim).

Dette understøtter fortolkningen af, at lovlydighed står mere centralt i minoritetsunges karakteristik af den gode borger, fordi det er et krav, de i højere grad føler sig personligt konfronteret med end majoritetsunge. Oplevelsen af, at de kan risikere, at andre ser dem som farlige, fører til, at mange minoritetsunge sørger for at være ”ekstra venlig, vise min gode side”, ”være flinkere over for folk”, dvs. overdemonstrerer deres værd som den gode borger. Det arbejde, der er forbundet med altid at skulle præstere og gøre sig værdig, kan, parallelt til økonomisk ulighed, betragtes som en omkostning, der er skævt fordelt i samfundet, og som altså gør det mere krævende at være minoritets- end majoritetsborger (Lamont, 2018).

Meget få majoritetsunge gav udtryk for en bevidsthed om, at det ikke er lige let for alle at blive accepteret som eller kunne tage for givet, at de bliver set som gode borgere; jf. Oliver-citatet ovenfor var antagelsen, at alle regnes som gode borgere, indtil det modsatte er bevist, altså den omvendte logik af Ibrahim. Det privilegie, der er forbundet med at tilhøre den ”gennemsnitlige”, ”almindelige” majoritetsgruppe, er altså usynligt for de fleste. Der var dog få af interviewpersonerne i denne gruppe, der selv påtalte deres status:

Jeg er bare ... jeg er en hvid pige. Jeg har ikke sådan, jeg har ikke sku... jeg er ikke en af dem, der har haft det store at bevise, fordi at jeg tror allerede, at, at der ligger noget i, hvordan jeg opfører mig, og hvordan jeg ser ud, som gør, at ... at folk de også allerede har et billede af, hvordan jeg er, eller hvem jeg er. Så jeg føler ikke, at jeg har haft det store at bevise. Øhm ... altså, nej, ikke i forhold til at, at være en god borger (Emma).

Diskussion og konklusion

Debatter om medborgerskab handler i dag ofte om indvandring og fremtiden for den nationale sammenhængskraft, som opleves udfordret af, at de nye borgere efter sigende ikke støtter op om og deltager i samfundet i samme udstrækning som ”de gamle” borgere. Dertil kommer idéen om, at de unge føler sig mindre forpligtede på det store fællesskab end ældre generationer og er mere optagede af at tilfredsstille egne behov og ønsker.

Dette studie tegner et billede af, at danske unge i høj grad deler et fælles forestillet fællesskab, funderet på idealet om den socialt og økonomisk bidragende, lovlydige borger. Undersøgelsens unge udtrykte overvældende støtte til og værdsættelse af den danske velfærdsstat og stor forpligtelse på at bidrage til dens opretholdelse i en grad, der gør aktuelle bekymringer for velfærdsstatens fremtid til skamme (se også Frederiksen og Gundelach, 2019).

Samtidig demonstrerer analysen nogle potentielt afgørende forskelle i minoritets- og majoritetsunges medborgerskabsdefinitioner, som er tæt knyttet sammen med, at unge i de to grupper ikke i samme udstrækning oplever, at de kan tage det for givet, at det omgivende samfund ser dem som gode borgere. Når arbejde og lovlighed er vigtigere for minoritetsunge, og politisk deltagelse og bevidsthed er det for majoritetsunge, er det udtryk for, at minoritetsunge i højere grad oplever behov for at bevise, at de *er* gode borgere, mens majoritetsunge kan tage den status for givet og endda stille sig kritiske over for gængse definitioner og relativere, hvor grænsen mellem den gode og dårlige borger går.

En væsentlig nuance i forhold til litteraturen er, at dette studies minoritetsunge i mindre grad forsøgte at promovere alternative værdier for at hævde sig selv, men snarere betonede de grænser, som de eller borgere med indvandrerbaggrund generelt bliver mødt med i Danmark, særligt stereotypen om den kriminelle, passive ”modborger”. Selv de, som udtrykte en klar bevidsthed om at være gode borgere, måtte forsvare/forklare, hvordan det kan være. Det er sandsynligt, at optagetheden af arbejde og lovlighed – ”staying out of trouble and doing what is right” (Bloemraad, Sarabia og Fillingim, 2016) – kommer på bekostning af et politisk medborgerideal, som lægger vægt på kritisk og selvstændig stillingtagen. En mulig implikation er, at ikke alle har lige stor frihed og magt til at være politiske.

Samtidig er det vigtigt at bemærke, at der i nogle tilfælde – fx i forhold til betoningen af arbejde som borgerdyd – er lige så store forskelle på tværs af køn og (forældrenes) beskæftigelse som på tværs af etnisk minoritets-/majoritetsstatus.⁸ Det peger på vigtigheden af ikke at overdrive etnicitet som årsag til forskelle i opfattelserne af den gode borger, og at de unges status som ”minoritet” har flere dimensioner (Crenshaw, 1991). Derudover er det interessant at bemærke, at unges medborgerskabsidealer synes forholdsvis kønnede: De unge mænd i studiet lagde i højere grad end de unge kvinder vægt på arbejde, at betale skat og bidrage til samfundet, mens kvinderne lagde større vægt på at holde sig informeret og ikke gøre andre ondt. Selvom unge i dag anses for mere kønsliberalt indstillede end tidligere generationer, er der tilsyneladende ret klassiske kønsstereotyper på spil, når unge forholder sig til, hvordan den ideelle borger ser ud. Fremtidig forskning kunne med fordel undersøge, hvordan klasse, køn og etnisk minoritets/majoritetsstatus spiller sammen, og hvad vi dermed kan lære om forskellige gruppers oplevelse af anerkendelse og status i samfundet.

Supplerende materiale

Supplerede materiale til artiklen findes på www.politica.dk.

Noter

1. Dette dog især i forhold til seksualitetsnormer, som nok bør betragtes som et spørgsmål om *sædelighed* – dvs. ”hvad folk må gøre i deres private liv” – og ikke medborgerskab, jf. Frederiksen og Gundelach (2019: 267).
2. Fx finder jeg hos de unge interviewpersoner i høj grad beskrivelser af ”den gode borger”, som går ud over, hvad der kan lovgives om, hvilket ellers er det kriterium, som fx Frederiksen og Gundelach (2019) benytter i deres definition af ”medborgermoral”. Specifikt definerer de to forfattere medborgermoral som ”[ikke-]accept af ulovlige handlinger, som har betydning for fællesskabet” (p. 291), dvs. som skader ”velfærdsstaten og dens finansiering” (p. 291).
3. At majoritetsunge lægger mere vægt på den sociale, hjælpende borger, understreges også i beskrivelsen af den dårlige borger, som modsat den gode er sig selv nærmest, egoist og ikke bidrager til samfundets sociale sammenhængskraft. Jf. tabel 2, forbandt 43 pct. af majoritetsunge dette med den dårlige borger, mod 19 pct. af minoritetsunge.
4. Det skal dog bemærkes, at forskellen mellem de to grupper særligt opstår, når der spørges til borgerpligter. Her tilføjede en del majoritetsunge, at det at betale skat er en pligt, selvom de ikke havde nævnt det i deres indledende beskrivelse af den gode borger. Da der samtidig er forskel på, hvor meget skattesnyd fylder i beskrivelsen af den dårlige borger på tværs af de to grupper (se tabel 2), tyder det dog på, at skat som bidrag til fællesskabet er vigtigere for majoritetsunge.
5. At Breidahl (2017) finder en væsentlig forskel i etniske danskere, indvandrere og efterkommeres tilslutning til udsagnet, ”arbejdet kommer i første række, også selvom det betyder mindre fritid”, støtter ligeledes denne fortolkning. Mens 24 pct. etniske danskere erklærer sig ”helt enig”, gælder det samme for 53 pct. indvandrere og 41 pct. efterkommere i Breidahls studie.
6. Interviewet satte senere eksplicit fokus på valgdeltagelse og anden politisk deltagelse. I denne del af interviewet gav 86 pct. af de minoritetsunge og 65 pct. af de majoritetsunge udtryk for, at valgdeltagelse er en pligt. Selvom valgdeltagelse altså ikke i lige så høj grad blev nævnt spontant som borgerværdi i interviewets første del (tabel 1), så betyder det ikke nødvendigvis, at det ikke vurderes som vigtigt, når interviewpersonerne spørges direkte ind hertil. Dette illustrerer forskellen mellem den induktivt drevne undersøgelse og tidligere studiers mere deduktive tilgang.
7. Derudover er der også interessante kønsforskelle at spore her. Fx mente 27 pct. af de interviewede kvinder, at den gode borger bør holde sig informeret om samfundet og følge med i nyhederne/politik, mens blot 6 pct. af mændene gav udtryk for det samme. Dette kunne hænge sammen med den større betydning, som (boglig) uddannelse tillægges hos unge kvinder (Hutters, Nielsen og Görlich, 2013). Dette

- fund bidrager potentielt også til at forstå den stigende kønsulighed i valgdeltagelsen blandt unge, hvor kvinder deltager i større omfang end mænd (Bhatti et al., 2016).
8. I forhold til valget om at begrænse rekrutteringen til arbejder- og middelklasseunge, er det sandsynligt, at et studie med bredere rekrutteringsgrundlag ville finde endnu større klasseforskelle.

Litteratur

- Andersen, Jørgen Goul (2008). *Holdninger til uddannelse og arbejde blandt unge indvandrere, danskere og deres forældre*. Rockwool Fondens Forskningsenhed.
- Bhatti, Yosef, Jens Olav Dahlgaard, Jonas Hedegaard Hansen og Kasper Møller Hansen (2016). Valgdeltagelsen og vælgerne til Folketingsvalget 2015. *CVAP Working Paper Series* 1: 1-269.
- Bloemraad, Irene (2018). Theorising the power of citizenship as claims-making. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 44 (1): 4-26.
- Bloemraad, Irene, Heidy Sarabia og Angela E. Fillingim (2016). “Staying out of trouble” and doing what is “right”: Citizenship acts, citizenship ideals, and the effects of legal status on second-generation youth. *American Behavioral Scientist* 60 (13): 1534-1552.
- Breidahl, Karen Nielsen (2017). Den danske velfærdsstat og de nye medborgere: Bakker ikke-vestlige indvandrere og efterkommere op om velfærdsstatens centrale værdier? *Politica* 49 (3): 273-91.
- Breidahl, Karen Nielsen og Christian Albrekt Larsen (2016). The myth of unadaptable gender roles: Attitudes towards women’s paid work among immigrants across 30 European countries. *Journal of European Social Policy* 26 (5): 387-401.
- Børne- og Undervisningsministeriet (2020). Folkeskolens formål, tilgæet 11 . november 2020. <https://www.uvm.dk/folkeskolen/folkeskolens-maal-love-og-regler/om-folkeskolen-og-folkeskolens-formaal/folkeskolens-formaal>.
- Crenshaw, Kimberle (1991). Mapping the margins: Intersectionality, identity politics, and violence against women of color. *Stanford Law Review* 43 (6): 1241-1300.
- Danmarks Statistik (2019). *Indvandrere i Danmark 2019*. København: Danmarks Statistik.
- Frederiksen, Morten og Peter Gundelach (2019). Sædelighed og medborgermoral, pp. 265-294 i Morten Frederiksen (red.), *Usikker modernitet: Danskernes værdier fra 1981 til 2017*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Goodman, Sara Wallace og Matthew Wright (2015). Does mandatory integration matter? Effects of civic requirements on immigrant socio-economic and political outcomes. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 41 (12): 1885-1908.

- Harrits, Gitte Sommer (2011). Political power as symbolic capital and symbolic violence. *Journal of Political Power* 4 (2): 237-258.
- Horst, Cindy, Marta Bivand Erdal og Noor Jdid (2020). The “good citizen”: Asserting and contesting norms of participation and belonging in Oslo. *Ethnic and Racial Studies* 43 (16): 76-95.
- Hutters, Camilla, Mette Lykke Nielsen og Anne Görlich (2013). *Drenge og piger på ungdomsuddannelserne. Hvad betyder køn for elevernes uddannelsespraksis?* Center for Ungdomsforskning DPU.
- Joppke, Christian (2007). Beyond national models: Civic integration policies for immigrants in Western Europe. *West European Politics* 30 (1): 1-22.
- Jørndrup, Hanne (2017). ”Dem vi taler om”: Etniske minoriteter i danske nyhedsmedier. *Ansvarlig Presse*.
- Lamont, Michèle (2018). Addressing recognition gaps: Destigmatization and the reduction of inequality. *American Sociological Review* 83 (3): 419-444.
- Marris, Emma (2019). Why young climate activists have captured the world’s attention. *Nature* 573 (7775): 471-472.
- Moos-Bjerre (2018). *Unges deltagelse i civilsamfundets fællesskaber – kortlægning af eksisterende viden og tendenser*. Tuborgfondet.
- Mouritsen, Per (2015). *En plads i verden: det moderne medborgerskab*. København: Gyldendal.
- Mouritsen, Per, Kristian Kriegbaum Jensen og Stephen J. Larin (2019). Introduction: Theorizing the civic turn in European integration policies. *Ethnicities* 19 (4): 595-613.
- Nannestad, Peter, Gert Tinggaard Svendsen, Peter Thisted Dinesen og Kim Manne-Sønderskov (2014). Do institutions or culture determine the level of social trust? The natural experiment of migration from non-western to western countries. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 40 (4): 544-565.
- Petersen, Jørn Henrik (2014). *Pligt og ret – ret og pligt: Refleksioner over den socialdemokratiske idéarv*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Sabiers, Sune Enevoldsen og Mikkel Harboe (2014). *De sociale klasser i Danmark 2012*. København: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.
- Simonsen, Kristina Bakkær (2020a). Immigration and immigrant integration policy: Public opinion or party politics?, pp. 609-626 i Peter Munk Christiansen, Jørgen Elklit og Peter Nedergaard (red.), *Oxford Handbook of Danish Politics*. Oxford: Oxford University Press.
- Simonsen, Kristina Bakkær (2020b). Politics feeds back: The minority/majority turnout gap and citizenship in anti-immigrant times. *Perspectives on Politics*. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1537592720002431>.

- Skytte, Vibeke (2019). Nutidens unge er ... . Lederne.dk: <https://www.lederne.dk/presse-og-nyheder/debat/nutidens-unge-er>
- Strømsø, Mette (2019). Investigating everyday acts of contributing as “admission tickets” to belong to the nation in Norway. *Nations and Nationalism* 25 (4): 1238-1258.
- TIME (2013). Millennials: The me me me generation, 20. maj. <http://content.time.com/time/subscriber/article/0,33009,2143001,00.html>
- Warikoo, Natasha og Irene Bloemraad (2018). Economic Americanness and defensive inclusion: Social location and young citizens’ conceptions of national identity. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 44 (5): 736-753.
- Økonomi- og Indenrigsministeriet (2019). *Redegørelse om parallelsamfund*. <https://www.kl.dk/media/20395/1-redegoerelse-om-parallelsamfund.pdf>